

VĚDA, POŽADAVKY EKONOMIE A VZDĚLÁNÍ V SOUDOBÉ SPOLEČNOSTI

Michel Ulrich: *Exigences de l'économie et formation des hommes. Les Cahiers Ruraux, Bruxelles, 1965, č. 4, str. 3—6.*

Účastníme se a současně jsme i svědky velkých přeměn života, společnosti, přeměn jednotlivců. Zvyšuje se rychlost těchto přeměn, které nebývale ovlivňují, mění, vytváří nové a naopak likvidují tradiční životní hodnoty. Podstatnou roli v onom společenském dynamismu má i rozvoj věd, vědeckého poznání a obecně se zvyšující úroveň znalostí. Otázky, co je příčinou tohoto společenského dynamismu, jaké jsou požadavky dnešní ekonomie ve vztahu k utváření, ke vzdělání členů lidské společnosti, klade si Michel Ulrich.

Věda, dříve spíše výsledek schopností a pílě jedinců, převážně katedrového zaměření, je dnes činností kolektivní s rozsáhlou materiálně technickou základnou, s přesnou a důkladnou organizací všech zúčastněných složek. Obdobně je tomu i ve vzdělávacím procesu, v jeho vlastním obsahu a struktuře, v jeho metodách. A dnes už nejen u mládeže, ale i u dospělých osob. Neustálá proměnnost výsledků vede k tomu, že vzdělání se stává

přímou součástí celého života jednotlivce. Jde také o to, aby se zachovala určitá rovnováha mezi požadavky vyplývajícími z ekonomických podmínek společnosti a požadavky na „humanizaci“ ekonomických činností. Je ekonomie ve společnosti onou „nehumánní“ silou a jsou to její požadavky, jejichž nedostatečné zvládnutí může způsobit společnosti škody? Jaká je v tomto procesu úloha „humanistického“ vzdělání a výchovy mlá-

deže a jaká je odpovědnost institucí, kterým přísluší zabezpečení vzdělávacího procesu ve společnosti?

Člověk má vysoký koeficient přizpůsobivosti (adaptace) měním se životním podmínkám (ať již jde o podmínky technické, kulturní, sociální, politické apod.). A také moderní ekonomie a technika vyžadující vyspělejší využití lidských zdrojů, dává společnosti a jejím členům — kromě řady negativních (nehumánních) důsledků — i svůj pozitivní přínos.

Je to například:

a) prodloužení výchovného procesu u mládeže,

b) prodloužení délky volného času — ve všech věkových skupinách,

c) všeobecné uznání zásady placené dovolené, volno na konci pracovního týdne (week-end),

d) vznik nových vzdělávacích institucí, mimo tradiční rodinu a školu, které mají novou významnou náplň v oblasti výchovy:

— odborná výchova a odborné doškolování,

— hnutí a organizace mládeže, sportovní organizace,

— veřejné organizace a služby (vojenské, civilní, sociální apod.),

— četná dobrovolná sdružení a organizace umožňující využití volného času (i mezinárodního charakteru),

e) vliv a působení rádia, televize apod. (prostředků v domácím prostředí),

f) cestování.

I bez hlubší analýzy se tu vybavuje několik námětů, jak vyhovět novým požadavkům ekonomie i požadavkům na výchovný proces. Napříště bude třeba učit se mnoho věcí mimo školu (televize, cestování, různé způsoby a formy využití volného času apod.). Velkou úlohu budou tu mít především hromadné sdělovací prostředky, zejména pak televize, která napomáhá přeměně a „adaptaci“ mládeže i dospělých, a to především na venkově. Napříště bude také nutné mít stále více na mysli „politiku výchovy“, která by byla v souladu s celkovou linií politiky státu, se státní průmyslovou výrobou, obchodem, kulturním potenciálem národa i jeho demografickou prognózou.

Bylo by také spojeno s určitým nebezpečím, kdyby to byly jen požadavky ekonomie, které by byly rozhodující pro činnost institucí odpovědných ve státě za

výchovu a vzdělání občanů. Jistě však je nejen možné, ale v budoucnu i účelné a nutné, aby příslušné instituce pro ekonomický a technický rozvoj spolupracovaly na linii „politické výchovy“. Dejme spoluodpovědnost za všeobecné zvyšování znalosti a za vzdělání také všem velkým sektorům ekonomiky státu, zejména pak sektoru technického rozvoje. Také vysoké školy budou muset velmi pravděpodobně omezit svůj „monopol“ ve výchovném procesu; do činnosti vědeckých kolegií vysokých škol bude účelné zapojovat i vynikající odborníky z hospodářství a techniky. Více než dříve bude nutné sdružovat k výzkumu a práci v oblasti pedagogiky vědce, vedoucí pracovníky průmyslu a techniky. Jen tak bude možné uvádět v soulad požadavky ekonomie a požadavky vzdělání vyspělé industriální společnosti.

Z těchto několika poznámek o práci M. Ulricha vyplývá zajímavý přístup k otázkám vědy, ekonomie a vzdělání. Zvědečtění života společnosti znamená i intenzivní zespolenštění vědy. Nové postavení vědy ve společnosti a zvláště její vliv na společenskou výrobu má přímý vliv na úlohu a význam vzdělání. Vzdělání širokých mas národa či státu není dnes záležitostí humanismu té které společnosti, ale podmínkou její existence, podmínkou jejího rozvoje. Vzdělání, potřebná kvalita i kvantita kvalifikovaných pracovníků je předpokladem realizace a využití poznatků soudobých věd ve společnosti a pro společnost. Nutnost provedení kvalitativních změn ve vzdělávacím procesu plyne také především z potřeby, aby dosažené vzdělání mělo předstih před přípravou realizace daných vědních poznatků, z požadavků relativně dlouhodobé výuky, z nezbytných kvalit vyučujících, z dosavadní značné diferencovanosti v rozložení vzdělání ve společnosti. Náročnost postupu v této oblasti vyplývá i z dlouhodobého působení důsledků chybných zásahů a koncepcí, jež pak mohou postihovat celou generaci. Je tedy pochopitelné, zejména pak v naší společnosti, že vedle rozvoje vědních oborů jako takových, dochází také k vědeckému zkoumání vývoje vědy a vzdělání i jejich souladu s požadavky ekonomie.

DR. INŽ. J. ŠÍMA

Institut sociologie venkova a historie zemědělství při VÚZE,
Praha 2, Mánesova 75